

GRIECHISCHE VOLKSMÄRCHEN. Gesammelt und herausgegeben von GEORGIOS A. MEGAS. Die Märchen der Weltliteratur. E. Diederichs Verlag, Düsseldorf—Köln 1965, 332 str.

U poznatoj i već tradicionalnoj seriji antologija narodnih pripovijedaka »Die Märchen der Weltliteratur« po drugi put se pojavljuje zbirka grčkih pripovijedaka. Prvu je zbirku bio priredio P. Kretschmer godine 1917. Postoji, uz to, na njemačkom jeziku Hahnova antologija grčkih i albanskih pripovijedaka iz 1918, kao i Schmidtova zbirka grčkih priča, predaja i pjesama iz 1877. Od zbirki grčkih pripovijedaka na ostalim jezicima najistaknutije su četiri engleske zbirke R. M. Dawkinsa.

Postojala je, dakle, opasnost da se, izdajući sada antologiju grčkih pripovijedaka, ponovi, uz sitne modifikacije, ono što je čitaocima već otprije poznato. Ali je urednik zbirke G. Megas tu opasnost uspješno mimoišao.

Tekstovi ove zbirke uzeti su iz njegove rukotomne grčke antologije, i to tako da od 74 pripovijetke 51 tekst potječe iz rukopisnih zbirki (prošlostoljetnih i naših suvremenih), a svega 23 teksta uzeta su iz štampanih izdanja, no također većinom manje poznatih.

A pri tom je karakter antologije ipak u potpunosti izražen. Čitajući ove pripovijetke, mi podjednako osjećamo i njihov stil — autentičan, jednostavan, čist, upravo onaj koji odgovara samo pravim bajkama, kao što osjećamo i raznolikost, tematsku punoću odabranih tekstova, a napokon i ono što u narodnim pripovijetkama svaki put iznova fascinira: njihovo tipološko, motivsko i strukturno jedinstvo s pričama tolikih drugih naroda, a ipak ujedno i onu teško odredivu ali zamjetnu specifičnu boju koja obilježuje tradiciju svoga vlastitog naroda.

Veoma je uspio izbor dijela pripovijedaka o životinjama (npr. izvrsna priča. br. 1), kao i gotovo sve bajke; dok su šaljive pripovijetke i brojčano oskudne i stilski prilično bezbojne i blijede.

Ove pripovijetke sadrže mnogo toga što je blisko našim južnoslavenskim narodnim pričama, a u širem smislu općim balkanskim tradicijama; odnosno još šire mediteranskima, sa veoma dubokim korijenima, kao i s kasnijim naslagama (dolazile su dijelom putem turskih utjecaja, dijelom su se širile pomorskim putovima i dr.). Ali uza sve to, kao cjelina priče nose svoj grčki pečat.

Kako je već Megas u pogovoru istakao, grčka su u zbirci ona osebujna mitska bića sa svojim često antičkim imenima, kao što su gorgone, neraide, drakoni, Helios, moire, lamije i dr. Istina je da većina tih bića ima svoje pandane i izvan Grčke, što je Megas zanemario te je pretjerano naglasio samo vertikalnu vezu sa starom Grčkom. Naši zmajevi, personificirano Sunce u našim bajkama, naše morske žene i osobito vile, naše sudenice — sve je to paralelno grčkim nabrojenim bićima iz bajki i predaja, a izvori svih tih mitskih pojava raznoliki su i višestrani. Može se, dakle, prigovoriti Megasovoj interpretaciji da je donekle jednostrana i isključiva u svome naglašavanju jedino antičkih kontinuiteta tih tradicija, premda su oni nesumnjivo prisutni.

Za specifičnost ovih grčkih pripovijedaka nije toliko bitno samo pitanje porijekla pojedinih njihovih motiva i likova nego i mjesto koje oni u tim pričama zauzimaju. Drakoni, npr., odgovaraju našim zmajevima i aždajama, ali u našim bajkama zmajevi ni približno nisu zauzeli onakvo sveopće dominantno mjesto kao u grčkima. Tako u grčkoj priči tipa »Ali-Baba i 40 razbojnika« (br. 62, AaTh 676) drakoni nadomješćuju uobičajene razbojnike, a u tipu priče poznatom kod nas kao »Ciganin i divovi« (br. 65, AaTh 1060 i dr.) drakoni se javljaju mjesto divova. U toj istoj pripovijeci lukavac se zove »Golobradi« te odgovara našem Čosi i Čeli — likovima koji su karakteristični za pripovijetke Bliskog istoka. Personifikacije Sunca same po sebi pripadaju općenito svijetu bajki, ali način kako se Helios očovječuje u ovim grčkim pričama i njegova česta ljudska prisutnost u njima daje im pomalo osebujnu crtu.

Za ove je priče u Megasovu izboru veoma karakterističan pomorsko-ribarski ambijent, kojim je cijela knjiga na fini način prožeta. Te su crte karakteristične i za dio naših narodnih pripovijedaka, ali u nas one nisu tako posve općenito

dominantne. Zanimljivo je usporediti, npr., grčku priču br. 24 (AaTh 465A) s Vukovom bajkom »Gvozden čovjek«, koje su po tipu adekvatne, ali dok prva odiše sva primorskom sredinom, druga je tipično seljačka.

Radi usporedbe s našim pripovjedačkim repertoarom vrijedi spomenuti neke rjeđe pripovijetke koje imamo i mi, npr. grčku priču br. 7, koja odgovara Vukovoj »Dok ja gledam moj rep, a ti tvoga sina grob...« (tip AaTh 285D — što u Megasovoj klasifikaciji nije navedeno); ili br. 13, što odgovara našoj priči »Rana će zarast, a riječ nikad« (u mojoj zbirci »Narodne pripovijetke«, Zagreb 1963. to je tekst br. 12, gdje je omaškom izostao Aarne—Thompsonov broj: 159B). Napokon, poznata je u nas i pripovijetka o đavolu koji je poderao 40 i više pari opanaka dok je čovjeka doveo do vješala, što je u Megasovoj zbirci priča br. 60 (uz navedeni broj AaTh 821C* — ali u Aarne—Thompsonovu indeksu nema tog broja).

Navodim na kraju nekoliko slučajno zapaženih primjera razvrstanja tekstova koji nisu dovoljno adekvatni: priči br. 32 odgovara broj AaTh 437 bolje od navedenoga 425 G. (No ni sam Indeks nije u ovom slučaju, kao ni u nekim drugima, dovoljno precizan. Tako je, npr., u priči br. 25 nemoguće razlikovati da li ona pripada tipu AaTh 329 ili 554 (Ilg); Megas navodi obadva Aarne—Thompsonova broja, na žalost uz tiskarsku pogrešku: 544 umjesto 554). Priču br. 32 trebalo je razvrstati kao AaTh 652A, a ne kao 407A. (To je priča o djevojci-struku bosiljka ili ružmarina, koju sadrži i Vukova zbirka, kao i moja već spomenuta zbirka: tekst 48). Ovakve mjestimične omaške u klasifikaciji neizbježne su gotovo u svakoj zbirci — ne navodim ih radi cjepidlačarskog traženja pogrešaka, nego zato da i ovim sitnim napomenama olakšam komparativnu upotrebu ove uspjele zbirke.

Maja Bošković-Stulli

FOLKTALES OF THE WORLD. General editor RICHARD M. DORSON, The University of Chicago Press, Chicago (KEIGO SEKI, FOLKTALES OF JAPAN, 1963; DOV NOY, FOLKTALES OF ISRAEL, 1963; REIDAR TH. CHRISTIANSEN, FOLKTALES OF NORWAY, 1964; LINDA DÉGH, FOLKTALES OF HUNGARY, 1965; SEAN O'SULLIVAN, FOLKTALES OF IRELAND, 1966; KURT RANKE, FOLKTALES OF GERMANY, 1966)

Prije četiri godine počela je izlaziti u redakciji R. M. Dorsona, jednoga od vodećih američkih folklorista i sveučilišnog profesora u Bloomingtonu, ova međunarodna serija zbirki narodnih pripovijedaka.

Uz dvije serije na njemačkom jeziku (*Die Märchen der Weltliteratur*, Düsseldorf—Köln i *Volksmärchen. Eine internationale Reihe*, Berlin), ova se kolekcija već do sada afirmirala kao reprezentativan kompendij pripovijedaka naroda širom svijeta.

Vrijednosti pojedinih zbirki mogu pri tom, dakako, među sobom varirati, no osnovna se vrijednost kolekcije do danas već potvrdila. Njezin je značaj i u tome što je svaki svezak povjeren pouzdanim poznavateljima narodnih pripovijedaka u svojoj zemlji (za razliku, npr., od kolekcije *Die Märchen der Weltliteratur*, kojoj je kvalitet zbirki veoma neujednačen, pa su neki svesci samo popularni izbori pripovijedaka, pripremljeni od stručno nedovoljno kvalificiranih osoba).

Svaki pojedini svezak ove serije zaslužio bi poseban i detaljan kritički osvrt — umjesto ovoga našega globalnog informativnog prikaza; no ostavljajući za sada individualne osvrtne za iduću priliku, držimo da je potrebno bar ukratko upozoriti na sva ova izdanja.

Prve dvije zbirke (priče iz Japana i Izraela) nisu nam, na žalost, dostupne, pa se na njih ne osvrćemo pojedinačno.

Ostale su zbirke redigirane prema, uglavnom, jednakim formalnim shemama, a ipak je svaka individualna i drukčija. Te razlike proistječu dijelom iz različitih sastava narodnih pripovijedaka pojedinih naroda, a dijelom iz individualnih načina pristupanja pripovjedačkoj građi svakoga pojedinog urednika.

Sve zbirke imaju predgovore iz pera R. Dorsona koji obavješćuje američke čitaoce o osnovnim činjenicama, potrebnim za razumijevanje folkloru onog